INFLUENȚE ȘI IMPLICAȚII ALE PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA FAMILIILOR CU COPII¹

THE COVID-19 PANDEMIC INFLUENCES AND IMPLICATIONS ON FAMILIES WITH CHILDREN

<https://doi.org/10.53783/18572294.21.185.10>

CZU: 316.356.2:616-036.21

Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI, *doctor în sociologie,*
Institutul Național de Cercetări Economice,
Centrul de Cercetări Demografice,
i_sinchevici@yahoo.com

Rezumat

Situația creată de pandemia COVID-19 este incertă și plină de provocări pentru întreaga populație, îndeosebi pentru familiile cu copii. Articolul este elaborat în baza studiului „Impactul Pandemiei COVID-19 asupra familiei” realizat în cadrul Proiectului Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiei implementat de CCD din cadrul INCE. Metoda de cercetare aplicată a fost interviul sociologic semi-structurat cu părinți cu copii cu vârsta sub 18 ani. În contextul actual, respondenții au subliniat că resimt gravitatea situației și consecințele esențiale care au survenit odată cu declanșarea pandemiei. Potrivit datelor studiului, unele familii se confruntă cu dificultăți financiare severe generate de pierderea locurilor de muncă și diminuarea veniturilor. Sistarea activității instituțiilor de învățământ și a instituțiilor preșcolare în țara noastră au generat o serie de probleme privind asigurarea copiilor cu educație și îngrijire sigură și de calitate. Familiile nu dispun însă totdeauna de capacitățile și resursele necesare adaptării la noile condiții, iar pentru a face față situației precare familiile au adoptat frecvent strategii care nu întotdeauna s-au dovedit a fi adecvate.

Cuvinte-cheie: familie, copii, sănătate, pandemie COVID-19, instabilitate.

Summary

The situation created by pandemic COVID-19 is uncertain and full of challenges for the population and especially for families with children. The article is written based on the study „The COVID-19 pandemic impact on the family”, realized within the framework of the project „The attenuation of the COVID-19 pandemic negative effects on the family”, implemented by the DRC. The applied research method was the sociological semi-structured interview with parents that have children under the age of 18. In the actual circumstances, the respondents have underlined that they experience the gravity of the situation and the essential consequences that started with the pandemic. According to the data of the study, some families face serious financial difficulties caused by the loss of jobs and decreases in income. The school and kindergartens shut down have produced a series of problems in our country concerning the provision of children with education, safe and qualitative care. The families don't have all the abilities and necessary resources to adapt to new conditions, but the families have often adopted some strategies to confront the poor situation which didn't always prove to be appropriate.

Keywords: family, children, health, pandemic COVID-19, instability.

Pandemia COVID 19 are un impact major asupra instituției familiei și funcțiilor acesteia. Situația actuală este pentru familii mai mult decât o criză de sănătate, în mare parte este un proces spontan și puțin controlat, generând incertitudine și tensiuni. Familiile din Republica Moldova întâmpinau dificultăți sociale și economice și până

¹ Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului 20.70086.27/COV „Atenuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra familiilor” (2020-2021) finanțat prin ANCD.

la pandemia de COVID-19, însă odată cu declanșarea acesteia problemele s-au amplificat, creând incertitudine în planificarea viitorului.

Articolul este elaborat în baza studiului "Impactul Pandemiei COVID-19 asupra familiei" realizat în cadrul *Proiectului Atenuarea efectelor negative ale pandemiei Covid-19 asupra familiei* implementat de Centrul de Cercetări Demografice din cadrul INCE. Metoda de cercetare aplicată a fost interviul sociologic semi-structurat cu părinți cu copii cu vârsta sub 18 ani.

Pandemia a generat în rândul populației anxietate, temeri legate de starea sănătății și presiuni financiare și sociale. De asemenea, izolarea impusă de situația pandemică a contribuit la creșterea presiunii emoționale. *"Am frică de covid, știu persoane care s-au îmbolnăvit, dar nu poți trăi doar cu frica aceasta, viața continuă"* I_19. *"Am avut frică, spaimă pentru copii și părinți ca nu cumva se îmbolnăvească"* I_23. *"Această pandemie ne-a distrus într-o oarecare măsură emoțional, ne-a afectat starea de spirit"* I_43. *"La început am fost foarte panicată. Psihologic foarte mult m-a afectat. Am făcut rezerve mari de mâncare pentru familie"* I_20. *"Din cauza fricii, cred, am avut nevoie de consiliere psihologică, și nu numai eu, cunosc așa persoane care aveau o frică totală, nu ieșeau din casă și cu nimeni nu comunicau"* I_26. Datele cercetării "Influența pandemiei COVID-19 asupra gospodăriei" în trimestrul III 2020 confirmă această realitate, relevând că 38,5% din respondenți ca urmare a pandemiei de COVID-19 s-au confruntat cu depresie, stres și anxietate [1]. Distanțarea și izolarea socială au afectat și relațiile sociale, *"oamenii au devenit mai răi, mai invidioși, lumea s-a schimbat, se feresc unul de altu"* I_21.

Epidemia actuală a devenit rapid o criză socioeconomică care a afectat profund oamenii. Starea de urgență din perioada martie – mai 2020 și apoi starea de urgență în sănătate publică au impus peste trei luni de distanțare socială, ceea ce a dus la închiderea multor activități economice și diminuarea veniturilor populației. Astfel, în cadrul studiului au fost identificate frecvente situații de sistare a activității economice, dar și situații de concediere din cont propriu. Datele studiului ne-a permis stabilirea categoriilor de familii în funcție de repercusiunile economice ale pandemiei resimțite în timpul carantinei:

1. Familii pentru care pandemia COVID a avut un impact semnificativ, agravând situația economică, din considerentul că aceasta era șubredă și până la pandemie. Această categorie cuprinde familiile vulnerabile, familiile monoparentale, fără un loc de muncă sigur și permanent, fără locuință proprie.

2. Familii pentru care carantina a reprezentat un șoc semnificativ și s-au confruntat cu probleme financiare serioase. Aici se includ familiile în cadrul cărora adulților li s-a sistat activitatea economică și profesională și nu au beneficiat de suport (alocație de șomaj, ajutor social).

3. Familii care au resimțit impactul economic într-o măsură redusă datorită suportului părinților, rudelor aflate la muncă peste hotare, economiilor acumulate anterior.

4. Familii care nu au identificat repercusiuni economice generate de pandemie – sunt familiile în cadrul cărora activitatea economică și profesională a adulților nu a fost întreruptă, nu aveau credite bancare/datorii, dispuneau de propria locuință.

Reziliența, sau altfel spus capacitatea de a reveni la normalitate după suferința unui eșec (emoțional, economic, etc.), reprezintă o trăsătură personală valoroasă care îi echiipează pe oameni să facă față problemelor aduse de pandemie. Astfel, după ieșirea din perioada de urgență și reluarea unor activități economice, pentru unele familii situația economică s-a ameliorat. Astfel, la etapa actuală, din perspectiva implicațiilor economice ale pandemiei asupra familiei, distingem următoarele tipuri:

1. Familii caracterizate prin revenirea la stabilitate. *”Deja revenim la normal, atât eu cât și soțul primim salariile integral și ne ajunge pentru facturi și mâncare”* I_27.

2. Familii în care situația economică se ameliorează dar continuă să fie precară. *”Chiar și după carantină este dificil să facem față cheltuielilor și problemelor din cauza instabilității salariului, epuizării economiilor, dar totuși puțin mai ușor față de perioada când carantina era strictă”* I_25.

3. Familii care continuă să se afle în situație de risc din cauza sistării activității economice și profesionale (au intrat în șomaj tehnic, au pierdut locul de muncă). *”Am sistat de jumătate de an activitatea la local, am anulat toate programările”* I_36.

La acest aspect constatăm că nivelul de reziliență este mai redus în rândul lucrătorilor independenți care nu și-au reluat activitatea profesională și în rândul persoanelor care se confruntau cu probleme de încadrare în câmpul muncii și până la pandemia de COVID-19.

Pandemia de COVID-19 are implicații profunde asupra modului în care oamenii muncesc. În ceea ce privește încadrarea în câmpul muncii, au fost identificate diverse situații:

Sistarea activității economice (întreprinzători). *”Am stat acasă 2 luni, nu ne-a plătit nimeni nimic. Când ai afacere proprie – nu lucrezi, nu ai”* I_19. *”Am propia mea sală de nunți și am sistat activitatea până la anul viitor”* I_39. *”În primele 2 săptămâni doar se micșorase numărul orelor de muncă, ca mai apoi să ne fie sistată activitatea definitiv, respectiv 2 luni de zile nu am activat deloc. Eu fiind mamă singură a trei copii, nu aveam resurse financiare de a-i întreține, au fost momente când nici pentru alimente nu mai aveam bani”* I_35. *”Soțul meu pe timpul pandemiei și-a pierdut și el locul de muncă, deoarece firma în care lucra a falimentat din cauza lipsei de comenzi”* I_41.

Șomaj tehnic. *”Când în aprilie i-au dat soțului salariul de 1000 lei, am rămas șocați. Aceasta s-a întâmplat, fiindcă a fost nevoit să stea în concediu tehnic”* I_20. Alte studii în domeniu au evidențiat că persoanele de sex masculin într-o măsură mai mare s-au confruntat cu probleme ce țin de încadrarea în câmpul muncii decât femeile. Astfel, în perioada de urgență, mai mulți bărbați au raportat reduceri de salarii sau suspendarea acestuia. Acest fapt se explică prin nivelul mult mai mare al muncii informale (în care bărbații sunt mult mai afectați) [4, p.41].

Concediu din cont propriu. *”Nu am fost forțată să stau acasă, eu sunt nevoită deoarece nu am cu cine lăsa copiii. Am luat concediu de odihnă, apoi din cont propriu”* I_21. *”Când a fost carantină, la noi activitatea s-a întrerupt. Angajatorului i-a fost comod ca să stăm acasă, fiindcă nu era de lucru și ca să nu achite 50% pentru situația de a ne afla în șomaj tehnic. O lună am stat în concediu din cont propriu”* I_27.

Continuarea activităților profesionale la locul de muncă. *"Așa e specificul lucrului, nu avem posibilitate să lucrăm de acasă ca alții, spitalul a lucrat toată perioada"* I_24. Respondenții care lucrează în sectorul sănătății au raportat că se simt epuizați fizic și emoțional din cauza solicitărilor survenite în timpul pandemiei. Cei care au continuat să activeze chiar și la începutul pandemiei au avut temeri privind siguranța sănătății și a riscului crescut de a se îmbolnăvi, fiind vorba îndeosebi despre cei din domeniul sănătății și serviciilor, munca cărora este în contact direct cu alți oameni.

Munca la distanță/Munca la domiciliu. *"Unii colegi au lucrat și continuă să lucreze în continuare de acasă, îndeosebi mamele cu copii. Munca lor este foarte eficientă, eu sunt cea care le dau responsabilități și văd că totul se îndeplinește. Se mai plâng că au haine însă nu au unde ieși cu ele, dar asta nu e o problemă mare"* I_28. Astfel, experiența de a lucra de acasă în timpul crizei COVID-19 pare să fi fost una pozitivă pentru mai mulți angajați.

Unii respondenți însă au accentuat că s-au confruntat cu problema lipsei/insuficienței tehnicii de lucru. *"Calculatorul de acasă este folosit mai mult de fică la lecții. Atunci când am stat o săptămână acasă, trebuia să lucrez noaptea sau atunci când ea avea pauză"* I_28. O altă problemă ce ține de munca la distanță se referă la faptul că cei care practică aceasta se confruntă mai des cu sentimente de izolare decât cei care lucrează la locul de muncă. Astfel, cei care muncesc la domiciliu sunt în imposibilitate de a interacționa cu alți angajați, de a dezvolta relații, de a învăța de la ceilalți, de a primi feed-back și asistență atunci când este necesar [2, p.40]. Alte dezavantaje ale muncii la domiciliu pentru angajați ar fi probabilitatea să simtă că nu îndeplinesc sarcini utile și să se confrunte cu un nivel de solicitare mai mare. Pentru multe femei munca la domiciliu a fost împovărătoare, fiindcă erau nevoite să jongleze între muncă, instruirea la domiciliu a copiilor și îngrijirea acestora în același timp și în același spațiu.

Nu în toate domeniile a fost posibil de lucrat de la distanță. Preponderent, munca la distanță a fost accesibilă femeilor, persoanelor din mediul urban, celor cu nivel de instruire înalt și care activează în sectoare unde această muncă este posibilă (administrație, management).

Datele Barometrului Opinei Publice din iunie 2020 au evidențiat că din totalul respondenților angajați în câmpul muncii 73,9% munceau direct la locul de muncă, 16,3% munceau de acasă și restul 9,8% nu munceau, dar stăteau acasă [3]. Potrivit aceleiași surse, 15,5% din respondenți estimau că probabil ei sau cineva din familie vor pierde locul de muncă, iar 5,5% erau siguri de acest lucru. Respectiv, 34,4% din respondenți au declarat că în ultimele trei luni ei sau membrii familiei care lucrează în Republica Moldova au avut reducere de salariu, iar la 17,8% nu li s-a achitat salariul.

Strategiile adoptate de familiile cu copii pentru a face față provocărilor economice au fost diverse:

Reducerea cheltuielilor familiale la minim. *"Ne-am lipsit de multe bunuri, am consumat mai puține lactate, carne, salamuri. Am mâncat mai mult terciuri și cartofi"* I_27.

Chibzuirea asupra deciziei de a face anumite cheltuieli. *"Am început a economisi banii, gândesc bine dacă trebuie să procur ceva, ori mai amân cumpărătura"* I_23.

Solicitarea de suport din partea părinților, rudelor. *"Părinții, în loc să-i ajutăm noi, ne-au ajutat ei și cu alimente, și cu bani și cu supravegherea copiilor"* I_40.

Vinderea unor bunuri. *"Dat fiind faptul că am avut venituri mai mici, am fost nevoiți să vindem mașina pentru a achita serviciile comunale, a cumpăra mâncare"* I_41.

Acumularea de datorii la achitarea serviciilor comunale, nerambursarea ratelor de credit la timp. *"Oamenii alegeau: dacă, de exemplu, de la lumină suntem deconectați, achităm lumina, dacă nu, vom achita atunci când vom avea bani"* I_38.

Utilizarea economiilor care erau destinate altor scopuri dar nu cheltuielilor cotidiene. *"Pe perioada pandemiei am folosit economiile familiei - banii care au fost meniji pentru nunta noastră"* I_39.

Plecarea la muncă peste hotare a unuia dintre soți. *"Soțul nu a dorit să mai muncească aici cu salariul de șase mii lei. La începutul pandemiei banii ne ajungeau doar pentru achitarea creditului"* (I_21).

Toate aceste strategii demonstrează că populația manifestă comportamente dezadaptative în situații financiare precare. În unele studii în domeniu s-a determinat că există o corelație directă dintre insecuritatea financiară și bunăstarea mintală, astfel, cei care au sentimente că situația financiară se va deteriora, s-au simțit mai tensionați și deprimați decât cei care nu se confruntă cu asemenea sentimente [2, p. 26].

Pandemia are efecte profunde asupra bunăstării copiilor, siguranței, intimității, securității lor. Restricțiile impuse de pandemie au contribuit însă la creșterea riscului de expunere a copiilor la conținutul online și petrecerea preponderentă a timpului în telefon, în computer, la televizor. Părinții s-au arătat îngrijorați de durata aflării în fața ecranului considerând că aflarea aceasta prelungită în fața ecranelor a fost determinată de oportunitățile limitate privind activitățile în afara casei pentru ocuparea timpului. *"În timpul școlii ea nici nu avea timp să folosească telefonul, mergea la diferite activități, era ocupată. Acum e foarte greu să o controlez. Deja e tot mai mult cu ochii pe ecran. Toți prietenii ei sunt cu nasul în telefoane"* I_20. Un alt aspect evidențiat de către părinți este că în opinia lor copiii din cauza schimbării stilului de viață din cauza pandemiei au devenit dezorganizați. *"Nu mai au regimul de școală, grădiniță, disciplina e alta și sunt mai neordonați"* I_21. *"S-a schimbat comportamentul copiilor, ei au devenit mai libertini, a scăzut nivelul de ordonare, fiindcă se trezeau când doreau"* I_34.

Absolut toți părinții au declarat că lipsa socializării și comunicării s-a reflectat negativ asupra dezvoltării copilului și reprezintă un motiv de îngrijorare pentru ei. *"Chiar dacă nu prea învață strălucit, la școală au prieteni, discută, mai fac sport. E o problemă serioasă. mai ales că unul din copiii mei e adolescent și are diferite gânduri..."* I_24. *"Ei nu socializau direct cu oamenii, erau total lipsiți de contactul direct cu societatea"* I_35. *"Dintr-o dată copiii au fost lipsit de prietenii de la grădiniță, au interacționat doar cu noi părinții și acum relațiile cu alți copii necesită o atenție sporită"* I_41. *"Din cauza că ei au stat mult în casă, acum cu greu îi scoți din casă"* I_26.

Pandemia de COVID-19 a perturbat procesul educațional al copiilor. Astfel, o altă problemă constă în pierderile din domeniul învățării de către tânără generație, lucru care este greu de cuantificat, dar cu repercusiuni asupra dezvoltării capitalului uman. Învățarea la distanță a fost necesară în timpul pandemiei pentru prevenirea răspândirii infecției, dar a reprezentat o sarcină dificilă și pentru profesori, fiindcă nu toți posedau abilitățile necesare pentru această formă de educație.

Cei mai mulți părinți au recunoscut că copiii s-au confruntat cu dificultăți în asimilarea materialului predat. *"Copiii s-au confruntat cu probleme din cauza materialului dificil și neînțelegerea acestuia, fiindcă nu este explicat așa cum se explică față în față"* I_43. *"Nu mai înțelegeau copiii temele, trebuia să le explic eu, dar eu tot nu le știam pe toate. Tema o treceau fugitiv și le dădea tema pentru acasă și fără explicații"* I_33.

O altă problemă a fost că nu toți elevii au avut acces la tehnologia necesară pentru învățarea la distanță și acces bun la internet. *"Am avut o discuție cu diriginta și i-am zis că nu am condiții, tehnica de lucru lipsește. Mi-a spus că aceasta e problema mea. Profesorii nu au luat în calcul posibilitățile noastre, au zis să iau credit să procur calculator, printer. Noi scriam, apoi fotografiam și trimiteam pe foaie, dar nu toți profesorii primeau așa ceva. Din această cauză ne puneau note scăzute și spuneau să ne învățăm să lucrăm"* I_21. *"Avem doar un singur calculator, dar am 2 copii la școală și ne descurcam greu. Ar fi fost bine ca toți să aibă calculatoare și să stea toată lecția să asculte, dar aceasta este situația...noi n-am avut bani pentru încă un calculator"* I_24. *"Ne-am confruntat cu problema, având doar un singur calculator în casă, am fost nevoiți ca unul din copii să se conecteze online prin intermediul telefonului"* I_35. *"Mai persistă problema că nu toți copiii sunt dotați cu tehnică. De pe telefon nu poți realiza toate sarcinile care se solicită"* I_25.

Lipsa spațiului locativ de asemenea a fost menționată drept o problemă esențială cu care atât copiii, cât și părinții s-au confruntat în perioada pandemiei. *"Cu spațiul a fost problemă, era cazul că unul făcea ore în odaie și altul la bucatărie, ca să nu fie gălăgie. Avem puțin spațiu, răsuna și se încurcau unul pe altul"* I_19. *"A fost foarte greu, Doar într-o odaie era greu de făcut și lecțiile online, Era un haos total"* I_21. *"Am avut probleme din cauza spațiului, fiindcă eu lucram online la bucatărie, iar copiii în odaie se ocupau cu activități"* I_34. *"Da, toți acasă, gălăgie, nu erau organizați, una citește tare, alta citește încet. Au fost conflicte. De exemplu, una din fete se închidea într-o cameră să facă lecțiile online, iar celelalte îi trebuia o carte, și făcea gălăgie"* I_33.

Pe lângă aceste dificultăți, părinții au menționat că au observat și careva aspecte pozitive în rândul copiilor odată cu modificările apărute în pandemie, precum creșterea gradului de independență și sporirea nivelului de cunoaștere în ceea ce privește tehnologiile informaționale.

Rolul familiilor în suplinirea atenției școlii este esențial. Datele studiului a evidențiat însă că ceea ce oferă familiile, în acest context, diferă în funcție de nivelul de educație al părinților, de asigurarea economică, nivelul de supraaglomerare, disponibilitatea tehnologiilor informaționale. *"Deseori nu puteam să-i explic corect tema, profesorii au tactica lor de predare, ei sunt și niște psihologi, dar noi explicăm altfel, așa cum înțelegeam eu"* I_23.

Pe măsură ce pandemia a evoluat, instituțiile educaționale au fost închise, lucru care a generat o suprasolicitare a părinților, în mod special a femeilor, accentuând inegalitățile în divizarea responsabilităților de îngrijire [4, p.4]. *"Pentru mine a fost un coșmar, la 9 dimineața trebuia să facem ore la calculator, de aici pe mine mă sunau de la serviciu, fata nu putea lucra singură, frații o deranjau, între timp de la grădiniță ne dădeau lecții. Am avut încărcătură mult mai mare ca de obicei - lucru, mâncare, copii"* I_21. *"Am trecut printr-un calvar cu învățarea online, fiindcă copiii sunt de diferite vârste și evident și sarcinile de la grădiniță erau diferite, ambii au nevoie de ajutor, dar eu eram una, fizic nu reușeam, uneori nu îndeplineam sarcinile expediate de educatori"* I_34. În situații frecvente activitatea profesională a părinților a fost incompatibilă cu îngrijirea copiilor. *"Ceea ce trebuia să facă educatorul, făceam noi, părinții. Repede finalizam orele și în pauză mă ocupam cu el. A trebuit să depun un efort cu mult mai mare"* I_26. *"A fost foarte greu, că eu permanent lucram și nu avea cine să verifice dacă s-au conectat, dacă au făcut temele, așa mai întrebam și eu din când în când"* I_24. De asemenea, părinții au recunoscut că necesitățile de îngrijire au crescut substanțial în perioada de autoizolare socială.

Deși munca la distanță a reprezentat un factor-cheie în asigurarea continuității activității profesionale și un refugiu pentru securitatea fizică a angajaților, cei mai mulți respondenți care munceau de acasă s-au confruntat cu dificultăți de a se concentra asupra sarcinilor de serviciu, recunoscând că din cauza solicitărilor din partea familiei nu aveau posibilitatea să acorde timp suficient activității profesionale.

Mai mulți părinți au menționat necesitatea de a angaja o bonă/dădăcă din cauza inactivității instituțiilor educaționale, dar erau/sunt în imposibilitate din cauza veniturilor reduse. *"Azi, o bonă costă minim 6000 lei, salariul meu, dacă aș ieși la lucru, e 8000 lei. Evident, mai bine stau acasă eu cu copilul"* I_20. *"După ce am fost anunțată că grădinița este închisă din cauza pandemiei, am sunat la serviciu ca să previn că nu voi ieși la servici din cauza că nu am cu cine să-i las acasă. Parțial lucram de acasă online, însă permanent mi se cerea să găsesc pe cineva pentru ca să stea cu copiii. Evident cu salariul de 2974 lei nu-mi pot permite o bonă"* I_34. Astfel, situația actuală îi determină pe unii părinți să-și lase copiii fără supraveghere sau să opteze pentru aflarea în concediu de îngrijire a copilului o perioadă mai mare de timp în defavoarea angajării în câmpul muncii.

În perioada pandemiei a crescut și diferența de muncă între sexe. În Republica Moldova, pentru cele mai multe familii a fost și este caracteristică repartizarea tradițională a rolurilor familiale. *"Rolurile gospodărești în familie la noi nu s-au schimbat, eu răspund de copil și treburile casnice, iar soțul de starea noastră financiară"* I_41. În situația în care mai mulți bărbați au stat acasă sau au lucrat/lucrează de acasă, pandemia le-a oferit oportunitatea să participe mai intensiv la îngrijirea copiilor și la treburile casnice. Astfel, în unele familii o parte din sarcinile familiale au fost preluate de către tați, dar pentru o perioadă redusă. *"Cât am stat acasă, soțul a îndeplinit careva responsabilități de ale mele. A ajuns la concluzia că nu e chiar așa de ușor să stai acasă așa cum presupunea el"* I_43. În situațiile în care tatăl s-a implicat în realizarea

unor responsabilități casnice, prepondent acestea au fost lejere (recreative), mama continuând să exercite activități solicitante și care necesită efort și timp (îngrijirea copiilor, menajul). De asemenea, datele studiului au evidențiat că familiile care s-au caracterizat prin implicare echitabilă a soților/părinților în realizarea sarcinilor gospodărești până la pandemie, această situație le-a fost proprie și la etapa actuală. *”Soțul meu și înainte, când întârziam de la serviciu, putea să facă mâncare și să mă aștepte cu mâncare caldă. Ce ține de copil, el și înainte, în măsura posibilităților, avea grijă”* I_26.

Aceste aspecte denotă că pandemia actuală a forțat familiile să încerce să mențină echilibrul familie-muncă cu sprijin exterior redus. Cu școlile și grădinițele închise părinții s-au pomenit a fi singurii responsabili de îngrijirea și educația copiilor. Astfel, asigurarea echilibrului dintre muncă și familie a devenit un deziderat greu de atins.

Din perspectiva relaționării în cadrul familiei, multe familii s-au bucurat de petrecerea timpului în familie, utilizându-l constructiv și găsind activități comune cu partenerul/partenera/copiii/celelelate persoane din casă. Doar o categorie redusă a recunoscut că s-a ciocnit cu înrăutățirea relațiilor cu partenerului de viață, motivul invocat fiind neajunsurile financiare. Un alt aspect identificat este că în familiile cu relațiile conflictuale până la pandemie acestea s-au agravat și mai mult. Totodată, studiul a evidențiat și problema violenței în familie în perioada de pandemie. *”Au apărut mai multe probleme în familie când stau toți acasă. Înainte copiii fugeau la școală de tatăl lor agresiv, dar acum trebuia să-l vadă încă cum organizează cu prietenii lui de pahar petreceri (beții). Copiii mei mai greu învață și învățătoarea mă suna și-mi zicea că copilul dvs. n-a făcut asta, n-a trimis asta, respectiv eu începeam a striga la ei. Și tot așa în fiecare zi. E stresant, nu te bucuri de nimic și copiii se satură de atâta ceartă și nemulțumiri”* I_24. *”Cu soțul mai rău mă împac, s-a făcut mai agresiv”* I_41. Aceasta denotă că cele mai predispușe familii la violență sunt cele cu conflicte persistente, cu dificultăți financiare și cu comportament deviant.

O altă dificultate serioasă cu care s-au confruntat familiile a fost accesul la serviciile din domeniul sănătății. Astfel, unele gospodării au obținut cu întârziere serviciile medicale necesare. *”Tata suferea de 5 ani de hepatită, dar făcea tratament toamna și primăvara. Primăvara aceasta iar trebuia să facă, dar nu a făcut fiindcă nu toți lucrau. Când ne-am adresat din nou, au spus că nu-l pot salva și l-am pierdut. Medicii l-au consultat abia peste 2 luni. A fost prea târziu”* I_19. *”Am avut programare la dentist, fiul de 11 ani are plăcuță, dar am anulat. Nu ne-au permis la oraș, timp de 3 luni nu am fost la ortodont, dar trebuia de mers o dată pe lună”* I_19. *”Eu o dată la fiecare patru luni trebuie să fac un control mai riguros la mamolog. Dar din cauza acestei perioade de carantină am anulat vizitele la medic și nu am putut respecta regula”* I_26. Alții au subliniat că au obținut consultații doar telefonic. *”În perioada carantinei eu și copilul ne-am îmbolnăvit, am telefonat medicul de familie și acesta mi-a spus ce medicamente să administrăm în caz că nu ne trece să sunăm la 112”* I_44. Unii, deși au avut necesitate de a accesa servicii medicale, nu au efectuat aceasta din cauza fricii de a nu se îmbolnăvi în instituțiile medicale. *”Mi-am cumpărat medicamente, că să merg la medic îmi era foarte frică. Nu știai dacă ai siguranța că, ducându-te cu o diagnoză, să nu contactezi alta”* I_25. O parte din

cei intervievați au recurs la instituțiile private pentru servicii medicale, obținându-le doar contraplată. Principalele rezultate ale cercetării “Influența pandemiei COVID-19 asupra gospodăriei” în trimestrul III 2020 a relevat că, cu dificultăți conexe serviciilor de sănătate s-au confruntat gospodăriile sărace. Veniturile pe o persoană ale celor care au menționat aceste dificultăți sunt cu peste 15% mai mici decât ale celor care nu au avut probleme în accesarea serviciilor respective [1].

Pandemia COVID-19 pune presiune enormă asupra bunăstării copiilor și părinților din cauza dificultăților privind încadrarea în câmpul muncii, problemelor financiare, modificărilor în diviziunea muncilor gospodărești. Respectiv, populația continuă să se confrunte și în continuare cu anxietate și incertitudine cu privire la viitor și nu dispun de capacitățile și resursele necesare pentru a se adapta noilor condiții. Autorii unor studii internaționale au ajuns la concluzia că nivelul de satisfacție a vieții este mult mai mic decât cel măsurat înainte de criză, în special pentru tineri [2]. Înțelegerea acestor implicații este importantă pentru factorii de decizie în scopul elaborării unor măsuri de protecție a populației bazate pe dovezi.

Lipsa măsurilor de susținere socioeconomică a populației din partea autorităților a fost resimțită semnificativ de către populație. Datele BOP din octombrie 2020 au evidențiat că 44,9% din respondenți considerau că autoritățile Republicii Moldova au gestionat rău și foarte rău pandemia de COVID 19 [3]. Pandemia de COVID-19 a lovit în capitalul uman. Orice întrerupere a acumulării de capital uman care survine la etapa actuală din cauza pandemiei presupune pe termen lung consecințe semnificative în educația și sănătatea populației. Recuperarea capitalului uman după o pandemie este posibilă numai în cazul în care guvernele iau măsuri drastice [5].

În concluzie menționăm, prioritar sunt necesare politici care să identifice și să susțină eficient categoriile de familii puternic afectate din pandemie, îndeosebi cele în care soții nu și-au reluat activitatea sau au reluat-o parțial (HoReCa, transport) pentru a amortiza impactul economic asupra funcționalității familiilor. O mare parte din populație necesită un plus de sprijin pentru a reveni la normal și pentru a face față problemelor aduse de pandemie.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Biroul Național de Statistică. Principalele rezultate ale cercetării “Influența pandemiei COVID-19 asupra gospodăriei” în trimestrul III 2020. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6859>
2. Eurofound. Living, working and COVID-19. COVID-19 series. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20059en.pdf
3. Institutul de Politici Publice. Barometrul Opiniei Publice. <http://bop.ipp.md/>
4. UN WOMEN. Analiza impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen. Chișinău, 2020. https://tandis.odihr.pl/bitstream/20.500.12389/22645/3/22645_RO.pdf
5. Всемирный банк. COVID-19 и человеческий капитал. Доклад об экономике региона Европы и Центральной Азии, осень 2020 года. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34518/211643RU.pdf?sequence=5&isAllowed=y>